

Heller Ágnes: „Sámson történetének balladai tömörségéről...”

Sehol sem tömörebb a szöveg, mint a szenvedéstörténet elbeszélésében.

»A filiszteusok megfogták őt, és kiszúrták a szemeit, és levezették őt Gázába és ott megkötözték két vasláncsal, és örölnie kellett a fogházban.« (16,21) (Károli, aki a bronzláncot vasláncnak fordította.) Ennyi.

A legyőzhetetlent legyőzték, megvakították, megkötözték arra kényszerítve, hogy egy állat munkáját végezze. Szamár, öszvér vagy ló szokott ugyanis körben járva, járomba fogva gabonát őrölni. S még az állat sem a fogházban. A megaláztatás történet arra utal, hogy Sámson nem csak állati sorban tartották, hanem hogy állatként is kezelték. Mint egy Kafka novellában.

Vagy mint Auschwitzban.

Ezen a ponton minden szokásos hasonlat kimeríti a lehetőségeit. Akár Józsefhez, akár Jóbhoz, akár Krisztushoz mérik – ahogy szokták – Sámson történetét. Már a történet „vége” is abszurdá teszi a hasonlatot. Jób visszakap mindent kétszeresen, Józsefet nem csak kihúzzák a veremből, de Egyiptom kormányzója is lesz. Krisztus feltámad a harmadik a napon. *De Sámson nem kap vissza semmit.* Ő nem támad fel, az ő számára maga a halál a megváltás. Sámson egyetlen „rokontörténetében” nincs arról szó, hogy valakit életében állatként tartanak és kezelnek. Hogy valakit emberi méltóságában (mert van ilyen itt is!) a végsőkéig megalázzanak.

Egy másik, szintén nem lekicsinyelendő sajátága Sámson történetének, hogy ő nem perel Istennel, mint Jób, de még azt sem kéri, hogy „távozzon el tőle a keserű pohár”, hanem valóban úgy viselkedik Istennel szemben, ahogy Kierkegaard azt meg fogja fogalmazni. Ha nagyon szeretünk valakit, akkor felemelő az a gondolat, hogy szerelemünkkel szemben soha nincsen igazunk. S mint már erről volt szó, Sámson egyedül Istent tudta – feltétlenül – szeretni. Ezért felemelő volt számára az a gondolat, hogy Isten előtt soha sincsen igaza. Egyetlen panaszszava sem volt, nem hányt Isten szemére semmit, nem kért tőle számon semmit, sem a születési áldást, sem azt, hogy szelleme elhagyta, hanem mindjárt azzal kezdte, hogy legyen meg Isten akarata. Hiszen sosem tudjuk, hogy mi az ő akarata.

Sámson hallgatott. Ettől kezdve senkihez sem szólt egyetlen szót sem. Csak Istenhez. Azt is csak élete utolsó pillanatában. A hallgatás Kierkegaard szerint a végtelen rezignáció egyetlen kifejezési formája. Kierkegaard a végtelen rezignációt a hitbe való „ugrás” utolsó stádiumának tekinti. Sámson esetében a végtelen rezignáció nem a hitbe való „ugrás”, hanem a szaltó mortále bevezető stádiuma. Különben sem tartom pontosnak, ha Sámson esetében istenhitről beszélünk. Sámson nem „hitt” Istenben, hanem szerette és bízott benne. Személyes viszonya volt hozzá. Így értelmezte Sámson a kiválasztottságot. Szeretetre lett kiválasztva. Így értelmezte nazireusságát. A szeretetért, ezért a feltétlen kapcsolatért kellett helytállania. S ezért, egyetlen eltévelyedésétől eltekintve, helyt is állt. Csak megismételhetem, hogy mint a szerelmesek számára, az ő számára is épületes volt az a gondolat, mi több, az érzés, hogy Istennel szemben nincs, s sohasem lehet igaza.

Van még egy gondolat Kierkegaard tarsolyában, ami megvilágít egyet s mást Sámson történetében. Ez pedig a humor összefüggése a hitbe való „ugrással”. Ahogy az ironia, legalább Kierkegaard számára, nem a hit előszobája, a humor az. Nos, a humor és a hit nem egyszer találkozik Sámson bibliai történetében. Gondoljunk csak arra a jelenetre, mikor egy kurva ágyából éjfélkor felkelve Gáza bezárt kapuját Sámson egyszerűen kiemeli és vállán viszi egészen Hebronig – Isten segedelmével csúfot űzve a filiszteusokból, akik már biztosak abban, hogy most és itt

kezükre kerül és megölhetik. A humor nem idegen a modern tragédiától, bár a szentséghez kapcsolódó humor igen. De, mondanom sem kell, Sámson minden, csak nem szent...”

Heller Ágnes egyik írásából¹ idéztük a fenti sorokat. Az a gondolat kerített a hatalmába, hogy a szentek mintha kevésbé tűnnének alkalmasnak rá, hogy idézeteket soroljanak tőlük. Az esetükben inkább hátrahagyott élettörténeteik, vagy hőstetteik, szobraik, róluk nevezett szentélyek, freskók szólnak, hogy a (modern) szemlélőre, olvasóra bizzák azt, amit csak okulni lehetséges a velük való találkozás élményéből.

Miközben gyászoljuk őt, elképzeltetlen, hogy Heller Ágnes filozófus professzor asszonyt, a rendszerváltás előtti, vagy még inkább az azt követő Magyarország és a lakott világ *mélyseges* lelkiismeretét, felelős szellemi gardedámját ne idézzük újra és újra. Ezért hát nem szükséges, hogy szentnek tartsuk. A szentek élete hajlamos nem folytatódni. Ahogy a mérföldkő sem az út folytatóságát jelzi, hanem egy kijelölt, véges, érvényes pontját.

„Elfáradnak... megtántorodnak a legkülönbek is. De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el” (Ézsaiás 40,30-31.). A búcsú nem kizárólagosan vonzza a tántorgó lépést. Különös bizalmat is érlel, nem remélt erő áramlását, szárnyaló futást – lankadatlan. Továbbra is olvasnunk kell Heller Ágnest, s beszélni, beszéltetni őt. Valahogy folytatni...

Emléke, a hangja, az odafigyelése, a tollat ragadó keze maradjon velünk, legyen áldott az utánunk jövőők számára is.

IGjr.

---

¹ Ld.: Heller Ágnes: *Sámson. Erősz és thanatosz a Bírak könyvében*. Múlt és Jövő Kiadó: Budapest. 2007. 79-81.